

บทที่ 3

กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในต่างประเทศและในประเทศไทย

3.1 วิวัฒนาการของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์

วิวัฒนาการของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1.1 วิวัฒนาการของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในสังคมตะวันตก

ในสังคมตะวันตก (ประเทศในแถบยุโรป ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมถึงเครือรัฐออสเตรเลีย) ตั้งแต่ยุคโบราณ เช่น ยุคกรีกโรมัน และเรื่อยมาจนถึงสิ้นสุดยุคกลาง (ศตวรรษที่ 15) ไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติซึ่งเกี่ยวกับข้อห้ามทำร้าย ฆ่า หรือปฏิบัติต่อสัตว์อย่างทารุณโหดร้าย ขึ้นมาบังคับใช้กับประชาชนในประเทศโดยตรงแต่อย่างใด จนกระทั่ง ศตวรรษที่ 17 ที่สังคมตะวันตกเริ่มปรากฏบทบัญญัติกฎหมายในลักษณะต่อต้านการทารุณสัตว์ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1641 ในกลุ่มผู้เคร่งศาสนาในอาณานิคมอ่าวแมสซาชูเซตส์ แต่การบัญญัติกฎหมายในครั้งนั้นยังไม่ได้เป็นการบังคับใช้กฎหมายในฐานะที่เป็นกฎหมายของประเทศแต่ประการใด กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในฐานะเป็นกฎหมายของรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1829 ในมลรัฐนิวยอร์ก

แต่อย่างไรก็ดี กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสหรัฐอเมริกานั้น เกิดขึ้นภายหลังจากที่ประเทศอังกฤษ ได้ตราและประกาศใช้กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้ในประเทศเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. 1822 จึงนับได้ว่าประเทศอังกฤษ เป็นประเทศแรกในสังคมตะวันตกสมัยใหม่ที่ได้มีการกล่าวและบังคับใช้กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ และมีประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศที่ 2 ที่ได้บัญญัติกฎหมายในลักษณะดังกล่าวขึ้นมาบังคับใช้ และประเทศอื่นๆ ในเวลาต่อมา เช่น ประเทศแคนาดา มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามการทารุณกรรมสัตว์ขึ้นเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. 1892 รัฐแทสเมเนีย ในเครือรัฐออสเตรเลีย มีพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณสัตว์ขึ้นในปี ค.ศ. 1925 ประเทศโปแลนด์ เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1977 และสมาพันธ์รัฐลิวอิส เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1981 ฯลฯ

ขณะที่สังคมตะวันออก (ประเทศในแถบเอเชีย) หากได้ศึกษาจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์แล้วพบว่า บทบัญญัติที่เกี่ยวกับข้อห้ามทำร้าย ฆ่า หรือปฏิบัติต่อสัตว์อย่างทารุณ

โหดร้าย ได้ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในบริเวณแถบประเทศอินเดีย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 269 (หรือก่อนคริสตศักราช 274 ปี) ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช โดยพระองค์ได้ออกพระราชกำหนดจำกัดการฆ่า และการทำให้สัตว์พิการ ดังหลักฐานปรากฏในจารึกหลักศิลา ฉบับที่ 5 ว่า

“สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปิยทัสสี ผู้เป็นที่รักแห่งทวยเทพได้ตรัสไว้ ดังนี้

ข้าฯ เมื่อราชาภิเษกแล้วได้ 26 พรรษา ได้ออกประกาศให้สัตว์ทั้งหลายต่อไปนี้เป็นสัตว์ปลอดภัยจากการถูกฆ่า ซึ่งได้แก่ นกแก้ว นกสาธิตา นกจากพราศ หงส์ นกน้ำมันทมุข นกน้ำคลาภูจะ ค้างคาว มดแดงมะม่วง เต่าเล็ก ปลาไม่มีกระดูก ปลากระเบน เต่าและกบ กระจ่ายที่อยู่ตามค้ำคอบไม้ กวางเร็ว วัวตอน สัตว์ที่อาศัยหากินในเรือน แรด นกพิราบเทา นกพิราบบ้าน และบรรดาสัตว์ 4 เท้า ทั้งปวงที่ไม่ใช่สัตว์ใช้งานและไม่ใช่สัตว์สำหรับบริ โภค แม่แพะ แม่แกะ และแม่หมู ที่กำลังมีท้องก็ดี กำลังให้นมลูกก็ดี ย่อมเป็นสัตว์ที่ไม่พึงฆ่า และแม่ลูกอ่อนของสัตว์เหล่านั้นที่อายุยังไม่ถึง 6 เดือน ก็ไม่พึงถูกฆ่าเช่นกัน ไม่พึงกระทำการตอนไก่ เหาแถบที่มีสัตว์มีชีวิตอาศัยอยู่ ไม่พึงเผาป่าเพื่อการอันหาประโยชน์มิได้หรือเพื่อการทำลายสัตว์ ไม่พึงเลี้ยงชีวิตด้วยชีวิต

ไม่พึงฆ่าและขายปลา เนื่องในวันขึ้น 8 ค่ำ 15 ค่ำ แรม 8 ค่ำ แรม 15 ค่ำ หรือแรม 14 ค่ำ และแรม 1 ค่ำ อนึ่ง ในวันดังกล่าวมานี้ ไม่พึงฆ่าแม่สัตว์ชนิดอื่นๆ ในป่าช้า และในเขตสงวนปลา ของชาวประมง... และในวันมงคลไม่พึงทำการตอนวัว แม้ถึง แกะ แพะ หมู และเหล่าสัตว์อื่นๆ ที่เคยตอนกันอยู่ ก็ไม่พึงทำการตอนในวันเช่นนั้น...”

พระราชกำหนดของพระเจ้าอโศกมหาราช ดังกล่าว ถือได้ว่า เป็นกฎหมายต่อต้านการทารุณกรรมสัตว์ที่ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในสังคมตะวันออก โดยมีการนำเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการกำหนดกฎหมายดังกล่าว เนื่องจากพระเจ้าอโศกมหาราช ทรงเป็นสาวกในพระพุทธศาสนา และมีความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก พระองค์จึงทรงนำเอาแนวคำสอนทางพระพุทธศาสนาในเรื่องอหิงสา มาปรับใช้ในการบริหารราชอาณาจักรของพระองค์ ลักษณะของพระราชกำหนดดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มุ่งเน้นในเรื่องของการฆ่าสัตว์ เป็นสำคัญที่มีให้ฆ่าสัตว์ไม่ว่าสัตว์เล็กหรือสัตว์ใหญ่ รวมไปถึงห้ามไม่ให้ฆ่าสัตว์ที่ลักษณะที่ไม่สมควร เช่น การฆ่าสัตว์ที่กำลังท้อง การฆ่าลูกอ่อนของสัตว์

แต่อย่างไรก็ดี นับจากสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช แล้ว ไม่พบว่ามียกกฎหมายในลักษณะดังกล่าวปรากฏอยู่ในประเทศใดๆ ในแถบเอเชียอีกเลย จนกระทั่งเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 เริ่มมีประเทศต่างๆ บัญญัติกฎหมายที่เกี่ยวกับการห้ามการทำร้าย หรือกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้ เช่น ประเทศอินเดีย มีการบัญญัติพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ในปี ค.ศ. 1960 ประเทศมาเลเซีย มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการป้องกันการทารุณสัตว์อยู่ในพระราชบัญญัติสัตว์ ซึ่งถูกบัญญัติขึ้นในปี ค.ศ. 1953 ในสาธารณรัฐสิงคโปร์ มีการกำหนดให้การทารุณกรรมสัตว์

เป็นความผิดภายใต้กฎระเบียบว่าด้วยสัตว์และนก ปี ค.ศ. 1965 และต่อมาจึงได้ตราเป็นพระราชบัญญัติสัตว์และนก ในปี ค.ศ. 2002 ประเทศญี่ปุ่น บัญญัติห้ามทารุณกรรมสัตว์ในกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองและควบคุมสัตว์ เมื่อปี ค.ศ. 1973 หรือประเทศไทย บทบัญญัติในเรื่องดังกล่าวปรากฏเป็นครั้งแรกในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) ซึ่งตรงกับปี ค.ศ. 1908

ทั้งนี้ ในแต่ละประเทศต่างมีวิวัฒนาการของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับกระบวนการแนวความคิดที่มีต่อสัตว์ รวมไปถึงการให้ความสำคัญกับการทารุณสัตว์ในสังคมนั้นๆ ว่ามีอยู่มากน้อยเพียงใด ดังเห็นได้จากตัวอย่างวิวัฒนาการของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศไทย ดังนี้¹

3.1.2 วิวัฒนาการของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกา เป็นประเทศแรกที่มีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองแก่สัตว์จากการถูกทารุณกรรมผ่านทางกฎหมาย โดยเกิดขึ้นในกลุ่มผู้เคร่งศาสนาในอาณานิคมอ่าวแมสซาชูเซตส์ เมื่อปี ค.ศ. 1641 ที่ได้มีการสร้างข้อกำหนดห้ามกระทำการอันเป็นการทารุณกรรมต่อสัตว์ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต เพื่อการใช้ประโยชน์ของมนุษย์ และมีข้อกำหนดในเรื่องการปฏิบัติต่อสัตว์อย่างมีมนุษยธรรมโดยไม่ใช้งานสัตว์หนักเกินไป หรือไม่ปล่อยให้สัตว์ต้องหิว หรือเจ็บป่วย หรือปล่อยให้สัตว์ไปในที่ที่อันตราย แต่กฎหมายดังกล่าวก็เป็นเพียงกฎหมายที่บังคับใช้เฉพาะกับกลุ่มบุคคลเพียงกลุ่มเดียวเท่านั้น

จนกระทั่งเข้าสู่ต้นศตวรรษที่ 19 ความพยายามของสังคมในการบัญญัติกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้ได้ปรากฏให้เห็นเป็นครั้งแรกในประเทศ โดยมีการเรียกร้องให้การกระทำทารุณสัตว์เป็นความผิดฐานหนึ่งในทางอาญาของกฎหมายมลรัฐ แต่กระนั้นก็ตามยังไม่ปรากฏว่า มีมลรัฐใดบัญญัติกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ขึ้นมาใช้บังคับ โดยตรงตามที่เรียกร้อง จนมาในปี ค.ศ. 1829 พบการเคลื่อนไหวของกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ที่แสดงออกอย่างชัดเจนเป็นครั้งแรกของประเทศเกิดขึ้นในมลรัฐนิวยอร์ก ภายใต้กฎหมายแห่งมลรัฐนิวยอร์ก มาตรา 26 ซึ่งเป็นการบัญญัติให้การทารุณกรรมสัตว์เป็นความผิดฐานหนึ่งในทางอาญา ที่ใช้บังคับแก่กรณีการทารุณกรรมต่อสัตว์ได้โดยตรง ทั้งนี้ กฎหมายบัญญัติว่า

“บุคคลใดๆ ซึ่งเจตนาฆ่า ทำให้พิการ หรือทำอันตรายต่อม้า วัว ปลูกสัตว์อื่นๆ หรือแกะ ที่เป็นของบุคคลอื่น หรือการกระทำการโดยเจตนามุ่งร้ายและทุบัติทรมาณอย่างทารุณต่อสัตว์ แม้จะเป็นของตนเองหรือของบุคคลอื่น จะถูกตัดสินว่ามีความผิดประเภทความผิดมัธยโทษ”

¹ ธีรวัฒน์ โรจนโรวรรณ. (2551). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 115-117.

เห็นได้ว่า บทบัญญัติกฎหมายดังกล่าวได้จำกัดให้ความคุ้มครองแต่เฉพาะสัตว์ประเภท ม้า วัว ปศุสัตว์ และแกะ เท่านั้น แต่อย่างไรก็ตาม กฎหมายก็ให้สิทธิทางกฎหมายแก่สัตว์ที่จะได้รับความคุ้มครองจากการใช้หรือการปฏิบัติอันทารุณโหดร้ายที่เกิดขึ้นจากการกระทำโดยเจ้าของสัตว์ (แม้ในมุมมองของกฎหมายจะมองว่าสัตว์เป็นเพียงทรัพย์สิน แต่ขณะเดียวกันสัตว์เหล่านั้นก็มีสิทธิทางกฎหมายที่จะได้รับการปฏิบัติที่ดีเป็นครั้งแรกที่พบในประเทศสหรัฐอเมริกา) นอกจากนี้ หากพิจารณาจุดมุ่งหมายของการบัญญัติกฎหมายแล้วพบว่า กฎหมายมุ่งการควบคุมศีลธรรมของประชาชนมากกว่าที่จะมุ่งคุ้มครองสัตว์จากการถูกทารุณกรรม เนื่องจากผู้บัญญัติกฎหมายมองว่า ความเจ็บปวดและความทรมานของสัตว์อันเกิดจากการทารุณกรรมนั้น ไม่ได้เป็นเรื่องที่มากไปกว่าเรื่องเกี่ยวกับผลกระทบทางศีลธรรมของการกระทำของมนุษย์ โดยทั่วไปแล้วอะไรที่มนุษย์ต้องการให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมก็จะมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมา เช่นเดียวกันกับกรณีของการทารุณสัตว์ เมื่อสังคมต้องการให้เกิดความสงบสุขขึ้น ก็จะมีการบัญญัติให้การทารุณสัตว์เป็นความผิดตามกฎหมาย เพื่อใช้ในการควบคุมศีลธรรมของคนในสังคมและเพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคมนั้นเอง

ในระยะเวลาต่อมากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ในมลรัฐนิวยอร์ก ได้เคลื่อนไหวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่มากขึ้น เนื่องจากได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้มีประสิทธิภาพอยู่เสมอ การแก้ไขครั้งแรกเกิดขึ้นจากความพยายามในการเรียกร้องและสนับสนุนให้มีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายภายใต้การนำของ เฮนรี เบิร์ก เนื่องจากเขาเห็นว่ากฎหมายที่มีอยู่นั้นมีข้อบกพร่องอยู่หลายประการ เช่น กฎหมายไม่ได้มีการพูดถึงการกระทำที่เป็นการละเลยที่สำคัญ อีกทั้งการบังคับใช้กฎหมายเท่าที่ผ่านมาก็ถูกเพิกเฉย จึงเห็นควรที่เราจะต้องทำการทบทวนแก้ไขกฎหมายดังกล่าว และในที่สุดข้อเรียกร้องดังกล่าวก็ประสบความสำเร็จเมื่อปี ค.ศ. 1866 โดยมีการแก้ไขถ้อยคำในกฎหมายแห่งมลรัฐนิวยอร์กใหม่ ดังนี้

“บุคคลใดๆ ไม่ว่าจะกระทำหรือละเว้นการกระทำ โดยมีเจตนาทำให้พิการ ทำอันตราย ทำร้าย ทำให้เจ็บปวด หรือทรมานอย่างทารุณ ต่อม้า ล่อ วัว ปศุสัตว์อื่นๆ แกะ หรือสัตว์อื่นๆ ที่เป็นของตนเองหรือของบุคคลอื่น จะถูกตัดสินว่ามีความผิดประเภทมรรยโทษ”

การแก้ไขกฎหมายดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงก้าวสำคัญหลายประการที่มีต่อสัตว์ในสังคม ประการแรก คือ ข้อหานั้นได้นำมาใช้กับเจ้าของสัตว์ที่ไม่ใส่ใจสัตว์ของตน ประการที่สอง ถือว่า การกระทำที่เป็นการละเลยหรือเพิกเฉย เสมือนเป็นการกระทำที่มีเจตนา ซึ่งทำให้บุคคลนั้นมีความผิดทางอาญา และประการสุดท้าย การกระทำตามความผิดตามกฎหมายนี้ได้ขยายรูปแบบของการกระทำที่เป็นการทารุณสัตว์เพิ่มเติมจากเดิม

แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการบังคับใช้กฎหมายภายหลังที่มีการแก้ไข กฎหมายดังกล่าวก็ยังถูกพบว่า มีข้อบกพร่องที่สำคัญอีกหลายประการ เช่น ประเภทของสัตว์ยังถูกจำกัดอยู่เฉพาะที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจเท่านั้น ทั้งที่จริงแล้วไม่ควรจะจำกัดอยู่เช่นนี้ ด้วยเหตุนี้ ทำให้เห็นว่า กฎหมายที่มียังคงไม่เพียงพอ จึงได้มีการเสนอให้แก้ไขกฎหมายใหม่อีกครั้ง โดยกฎหมายได้รับการแก้ไขในปี ค.ศ. 1867 กฎหมายฉบับใหม่นี้ได้แสดงผลสำคัญในการแก้ไขไว้ว่า

“เพื่อให้การคุ้มครองป้องกันการทารุณกรรมสัตว์มีผลบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น”

จากการแก้ไขในครั้งนี้ทำให้กฎหมายมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น เช่น กฎหมายได้ถูกแก้ไขโดยใช้คำว่า “บรรดาสัตว์ที่มีชีวิตทั้งหลาย” แทนคำว่า “บรรดาม้า ล่อ วัว ปศุสัตว์ และ หรือสัตว์อื่นๆ ที่เป็นของตนเองหรือของบุคคลอื่น” ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในการคุ้มครองสัตว์จากการถูกทารุณกรรม ซึ่งเดิมคุ้มครองเฉพาะสัตว์ที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจ (ปศุสัตว์) มาเป็นการคุ้มครองสัตว์ทุกประเภทที่มีชีวิตไม่ว่าจะเป็นสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ป่า และกฎหมายยังระลึกถึงความ เป็นเจ้าของน้อยลง รวมทั้งให้การยอมรับว่า ประชาชนไม่ว่าใครก็สามารถที่จะกระทำทารุณกรรม สัตว์ของตนได้ นอกจากนี้ ในประเภทของการกระทำความผิดที่เป็นการทารุณสัตว์นั้น ได้มีการ ขยายขอบเขตมากขึ้น เช่น รวมถึงการใช้งาน หรือบรรทุกเกินพิกัด หรือการทรมานในรูปแบบต่างๆ กัน ไม่ให้ความช่วยเหลือที่จำเป็น การทุบตีอย่างทารุณหรือไม่มีเหตุจำเป็น และการฆ่า หรือทำให้ พิการโดยไม่จำเป็น เป็นต้น

นอกจากนี้ กฎหมายฉบับใหม่ยังได้กำหนดให้กรณีของการใช้สัตว์สู้กัน โดยการเลี้ยงหรือ การจัดให้มีการสู้สัตว์เช่นนั้นขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการสู้กระทิง การชนไก่ การกัดสุนัข การสู้หมี เป็น ความผิดที่มีโทษตามกฎหมายขึ้นเป็นครั้งแรก และมีการกำหนดเนื้อหาครอบคลุมไปถึงเรื่องการ กำหนดให้เป็นหน้าที่ของเจ้าของที่จะต้องจัดเตรียมอาหารและน้ำที่จำเป็นและมีคุณภาพต่อสัตว์ และการมอบอำนาจให้บุคคลผู้มีอำนาจบังคับใช้กฎหมายนี้สามารถเข้าไปในสถานที่เพื่อจัดการหรือ จัดเตรียมสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตของสัตว์ได้ด้วย และสิ่งสำคัญที่ปรากฏในกฎหมายที่ได้รับการแก้ไขใหม่อีกประการหนึ่งก็คือ การให้สมาคมป้องกันการทารุณกรรมสัตว์แห่งอเมริกา ซึ่งเป็น องค์กรเอกชนที่มีวัตถุประสงค์ในการสนับสนุนกิจการเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสัตว์และ สนับสนุนให้มีการบังคับใช้กฎหมาย มีอำนาจจับกุมและบังคับตามบทบัญญัติในกฎหมายนี้ได้ด้วย เพื่อเป็นการลดภาระให้แก่ตำรวจและทำให้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ พบว่า กฎหมายได้หันมาให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสัตว์จากการกระทำทารุณกรรมของมนุษย์มากกว่า การมุ่งที่จะควบคุมทางศีลธรรมของคนในสังคมตามแนวความคิดในระยะแรกของการบัญญัติ กฎหมายนี้ ดังเห็นได้จากการสร้างมาตราใหม่ๆ ขึ้นมาใช้กับกรณีดังกล่าวหลายมาตรการ อยากรู้ก็ดี

การพัฒนาแก้ไขของกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ในมลรัฐนิวยอร์ก ไม่ได้ยุติอยู่เพียงแค่นี้ กฎหมายยังคงได้รับการปรับปรุงแก้ไขอยู่เรื่อยมาเพื่อให้เหมาะสมและทันสมัยสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

ด้วยเหตุที่กฎหมายได้รับการปรับปรุงแก้ไขดังกล่าว ย่อมเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของความมุ่งหมายของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในระยะหลังที่จะเริ่มมีขึ้น เพื่อใช้ในการควบคุมศีลธรรมของคนในสังคมและเพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม มาเป็นเพื่อมุ่งคุ้มครองสัตว์จากการถูกรุณกรรมสัตว์เป็นสำคัญ

สำหรับวิวัฒนาการของกฎหมายต่อต้านหรือป้องกันการทารุณสัตว์ในมลรัฐอื่นๆ ที่นอกเหนือจากมลรัฐนิวยอร์ก พบว่า ในขณะที่กฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ของมลรัฐนิวยอร์ก ได้เกิดขึ้น มลรัฐอื่นๆ ยังคงมีความคิดในเรื่องการทารุณสัตว์อย่างจำกัดจึงไม่มีการบัญญัติกฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ขึ้นมาใช้ดังเช่นมลรัฐนิวยอร์ก จนกระทั่งในปี ค.ศ. 1835 การบัญญัติกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้เป็นการเฉพาะเช่นเดียวกับมลรัฐนิวยอร์ก จึงได้เกิดขึ้นในมลรัฐแมสซาชูเซต โดยถ้อยคำของกฎหมายมีความคล้ายคลึงกับกฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก แต่การลงโทษสำหรับความผิดจะต่างออกไป (กฎหมายของมลรัฐแมสซาชูเซต กำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องถูกจำคุกไม่เกิน 1 ปี หรือปรับไม่เกิน 100 ดอลลาร์)

ต่อมาในปี ค.ศ. 1838 รัฐคอนเนตทิคัต และมลรัฐวิสคอนซิน ก็ได้บัญญัติกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้ในรัฐ และในเวลาต่อมามลรัฐต่างๆ ก็ได้มีการตราหรือบัญญัติกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้ภายในมลรัฐของตน โดยนำกฎหมายของมลรัฐนิวยอร์ก มาใช้เป็นแบบอย่างในการบัญญัติกฎหมาย เช่น มลรัฐเวอร์มอนต์ มีการตรากฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ในปี ค.ศ. 1854 มลรัฐมินนิโซตา ตราขึ้นในปี ค.ศ. 1851 มลรัฐเทนเนสซีตรา ตราขึ้นในปี ค.ศ. 1858 และเมื่อสิ้นสุดศตวรรษที่ 19 มลรัฐส่วนใหญ่ต่างมีกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ด้วยกันทั้งสิ้น โดยบทบัญญัติในกฎหมายของแต่ละมลรัฐมีความเหมือนและแตกต่างกันไปในรายละเอียด เช่น ลักษณะของการกระทำอันถือเป็นความผิดฐานทารุณกรรมสัตว์ ระดับหรืออัตราการลงโทษ (หลายมลรัฐกำหนดโทษในระดับความผิดอุกฉกรรจ์ ขณะที่อีกหลายมลรัฐได้กำหนดโทษในระดับความผิดมัธยโทษ หรือโทษสถานเบา เป็นต้น)

ในช่วงระยะเวลาภายหลังที่มีการบัญญัติกฎหมายต่อต้านการทารุณกรรมสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้ในแต่ละมลรัฐนั้นพบว่า แต่ละมลรัฐต่างปรับปรุงแก้ไขกฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ของตน เพื่อให้กฎหมายสามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความทันสมัย และสอดคล้องกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอยู่เสมอ ควบคู่กับการเกิดและเติบโตของกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์อื่นๆ

ปัจจุบันมลรัฐทั้งหมดและเขตของรัฐบาลกลาง มีกฎหมายต่อต้านหรือป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ด้วยกันทั้งสิ้น และส่วนใหญ่มีการบัญญัติกฎหมายให้เป็นความผิดฐานหนึ่งแยกต่างหากจากฐานความผิดอื่น ไว้ในประมวลกฎหมายอาญาของรัฐโดยที่กฎหมายต่อต้านการทารุณสัตว์ในปัจจุบันทั้งหมดล้วนแล้วแต่คำนึงถึงความจำเป็นและความสำคัญในการคุ้มครองสัตว์จากการถูกละเมิด การละเลย การทอดทิ้ง และการทำให้เจ็บปวดทุกข์ทรมาน ควบคู่กับการควบคุมคุณธรรมของคนในสังคม

ทั้งหมดที่ได้กล่าวมานี้ เป็นการแสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของกฎหมายต่อต้านหรือป้องกันการทารุณสัตว์ที่เกิดขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกา นับตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ กฎหมายเหล่านี้จะมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนากฎหมายและประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะประเทศที่ยังไม่มีการบัญญัติกฎหมายขึ้นมาบังคับใช้เป็นการเฉพาะในฐานะเป็นตัวอย่างหรือแม่แบบให้ผู้บัญญัติกฎหมายในประเทศนั้นๆ นำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างหรือการแก้ไขกฎหมายต่อไป ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกา มีการปรับปรุงและพัฒนากฎหมายดังกล่าวอยู่ตลอดเวลาทำให้กฎหมายมีความทันสมัยสอดคล้องกับสภาพสังคมยุคใหม่ โดยเฉพาะการสร้างมาตรการเสริมต่างๆ และนำเอามาตรการเสริมนั้นเข้ามาใช้เพื่อให้กฎหมายมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น²

3.1.3 วิวัฒนาการของกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในประเทศไทย

ประเทศไทยถือเป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญต่อสัตว์เป็นเวลานานเนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม ในแง่กฎหมายจึงมีการบัญญัติกฎหมายหลายฉบับที่เกี่ยวกับสัตว์และการให้ความคุ้มครองสัตว์ขึ้นมาบังคับใช้นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสัตว์แต่ละฉบับต่างมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ หากพิจารณาตามลำดับชั้นของกฎหมายอันได้แก่ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และพระราชบัญญัติรวมทั้งกฎหมายลำดับรอง (พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง) จะพบว่า กฎหมายเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์ได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรองเท่านั้น สำหรับกฎหมายในระดับรัฐธรรมนูญนั้น นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ไม่ปรากฏว่ามีมาตราใดในรัฐธรรมนูญไทยไม่ว่าฉบับใดก็ตามกล่าวถึงการให้ความคุ้มครองดูแลสัตว์ไว้ด้วยไว้โดยตรง คงมีแต่ที่กล่าวถึงในส่วนแนวนโยบายด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่ก็ได้ครอบคลุมไปถึงสัตว์ ตัวอย่างของกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ที่ปรากฏในระดับพระราชบัญญัติและกฎหมายลำดับรอง นับแต่อดีตถึงปัจจุบัน รวมทั้งวัตถุประสงค์ของกฎหมายดังกล่าว เช่น พระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ ร.ศ. 119 (พ.ศ. 2443) ต่อมาได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติสัตว์พาหนะ พ.ศ. 2482 ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ที่บัญญัติขึ้นมาใช้บังคับแทน

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 121-127.

โดยกฎหมายดังกล่าวมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมการใช้สัตว์พาหนะ และคุ้มครองกรรมสิทธิ์และป้องกันการลักสัตว์พาหนะ พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2502 ต่อมามีการแก้ไขอีกหนึ่งครั้งและภายหลังมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติควบคุมการฆ่าสัตว์และจำหน่ายเนื้อสัตว์ พ.ศ. 2535 ยกเลิกกฎหมายเดิมและบังคับตามกฎหมายใหม่ โดยกฎหมายมีวัตถุประสงค์ในการควบคุมโรงฆ่าสัตว์ โรงพักสัตว์ และการฆ่าสัตว์ เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้บริโภค พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 ต่อมาได้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ที่มาใช้แทนกฎหมายเก่าที่ถูกยกเลิกไป เพื่อคุ้มครองอนุรักษ์สัตว์ป่าและการขยายพันธุ์สัตว์ป่า และได้มีการแก้ไขใน พ.ศ. 2546 ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานครเรื่องการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ พ.ศ. 2545 ซึ่งออกตามความพระราชบัญญัติสาธารณสุข พ.ศ. 2535 มาตรา 29 เป็นกฎหมายที่กำหนดเขตควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์ และกำหนดมาตรการควบคุมการเลี้ยงหรือปล่อยสัตว์เพื่อรักษาภาวะความเป็นอยู่ที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตของประชาชน ป้องกันเหตุเดือดร้อนรำคาญและอันตรายจากเชื้อโรคที่จะเกิดจากสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานคร ฯลฯ

นอกเหนือจากกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์และการให้ความคุ้มครองสัตว์ในประเทศต่างๆ ดังที่ยกมาแล้ว พบว่า ประเทศไทยยังมีกฎหมายเกี่ยวกับสัตว์ในเรื่องของการทารุณกรรมสัตว์ (ที่พอเทียบเคียงได้กับกฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในต่างประเทศ) โดยมีวิวัฒนาการของกฎหมายดังต่อไปนี้

ประเทศไทยนับแต่อดีตเป็นต้นมาไม่พบว่ามียกกฎหมายใดที่กำหนดให้การกระทำอันเป็นการทารุณ โหดร้ายต่อสัตว์ซึ่งมีผลทำให้สัตว์นั้นได้รับความเจ็บปวดทุกข์ทรมาน โดยไม่มีเหตุจำเป็นเป็นความผิดและผู้กระทำความผิดได้รับโทษตามกฎหมาย จนกระทั่งใน พ.ศ. 2451 เมื่อได้มีพระบรมราชโองการให้ใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 พบว่า ในภาค 2 ว่าด้วยลักษณะความผิดในส่วนที่ 10 ว่าด้วยความผิดที่เป็นลหุโทษ และปรากฏบทบัญญัติห้ามการทรมานในการใช้งานสัตว์จนถึงตาย หรือบาดเจ็บ อยู่ในมาตรา 335 (16) และ (17) ซึ่งบัญญัติว่า

“มาตรา 335 ความผิดลหุโทษ ในฐานะกระทำให้เกิดอันตรายแก่สาธารณสุขแลให้สาธารณสุขปราศจากความสุขสบาย

.....

(16) ผู้ใดทรมานสัตว์หรือจักษุด้วยความร้าย หรือมันฆ่าสัตว์หรือจักษุให้ตายด้วยความลำบากโดยไม่จำเป็น ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษขึ้น 3

(17) ผู้ใดทำให้ปศุสัตว์หรือสัตว์พาหนะถึงตายหรือมีบาดเจ็บ เพราะมันขับขี้หรือบรรทุกสัตว์นั้นจนเหลือขนาดไซ้ ท่านว่ามันมีความผิดต้องระวางโทษขึ้น 3

ด้วยบทบัญญัติของมาตรา 335 (16) และ (17) ถือได้ว่าเป็นบทบัญญัติกฎหมายป้องกันการทารุณกรรมสัตว์ที่ปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

อนึ่ง กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ได้ใช้บังคับเรื่อยมาจนถึงปี พ.ศ. 2499 เมื่อมีการประกาศใช้บังคับประมวลกฎหมายอาญาแทนกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 เดิมที่ได้ถูกยกเลิกไปสำหรับบทบัญญัติเกี่ยวกับการห้ามการทารุณและการใช้งานสัตว์เกินสมควรนั้นยังคงมีปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญามีได้ถูกตัดออกไปแต่อย่างใดโดยถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 381 และมาตรา 382 ภาคความผิดลหุโทษ ดังนี้

มาตรา 381 ผู้ใดกระทำการทารุณต่อสัตว์หรือฆ่าสัตว์โดยให้ได้รับทุกขเวทนาอันไม่จำเป็นต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

มาตรา 382 ผู้ใดใช้ให้สัตว์ทำงานจนเกินสมควรหรือใช้ให้ทำงานอันไม่สมควรเพราะเหตุที่สัตว์นั้นเจ็บป่วย ชรา อ่อนอายุ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ทั้งนี้ บทบัญญัติทั้งสองมาตราดังกล่าว ไม่ได้แตกต่างไปจากบทบัญญัติเดิมในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ที่กฎหมายกำหนดห้ามการกระทำอันเป็นการทารุณสัตว์และการใช้งานสัตว์เกินสมควร เพียงแต่ประมวลกฎหมายอาญาได้เรียบเรียงถ้อยคำใหม่ให้เหมาะสมกับกาลเวลาเท่านั้นเอง อย่างไรก็ตาม กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในประเทศไทย ไม่ว่าจะปรากฏอยู่ในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 หรือในประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 อันจัดเป็นความผิดเกี่ยวกับศีลธรรมอันดีของบุคคล โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้คนในสังคมช่วยเหลือและมีเมตตาต่อสัตว์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดลงโทษบุคคลเพื่อต้องการให้คนอยู่ในศีลธรรมและมีเมตตาต่อสัตว์ โดยกฎหมายมิได้มีขึ้นเพื่อมุ่งคุ้มครองสัตว์แต่อย่างใด และบทบัญญัติดังกล่าวได้ใช้บังคับเรื่อยมานับตั้งแต่มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาจนกระทั่งปัจจุบัน³

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 381 และ 382 บังคับใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2499 โดยได้รับการแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษปรับจากปรับไม่เกิน 1,000 บาท เป็นปรับไม่เกิน 10,000 บาท ตามมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 22) พ.ศ. 2558 ซึ่งแม้ว่าจะมีการแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษปรับก็ตาม แต่เนื้อหาของบทบัญญัตินี้ดังกล่าวไม่ได้มีการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความชัดเจนว่าสัตว์ประเภทใดบ้างที่สามารถใช้งานได้ หรือสัตว์ประเภทใดเป็นสัตว์ประเภทที่ห้ามใช้งาน อีกทั้ง คำว่า “เกินสมควร” มีความหมายกว้างหรือแคบเพียงใด

³ ธีรวัฒน์ โจรจนโรวรรณ. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 127-130.

รวมทั้งกรณีที่ผู้เป็นเจ้าของสัตว์หรือผู้ใช้ให้สัตว์ทำงานในขณะที่เจ็บป่วย ก็อาจจะอ้างได้ว่าไม่รู้ว่าสัตว์นั้นเจ็บป่วย เพื่อให้พ้นความรับผิดชอบทางอาญาได้ เป็นต้น⁴

3.2 กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในต่างประเทศ

กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในต่างประเทศ แบ่งได้ดังนี้

3.2.1 การกำหนดเรื่องอัตราโทษของการกระทำทารุณสัตว์จำนวนมาก

กฎหมายต่างประเทศที่ระบุมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องการกำหนดอัตราโทษของการกระทำทารุณกรรมสัตว์จำนวนมาก ได้แก่

1) รัฐมอนแทนา ในประเทศสหรัฐอเมริกา

รัฐมอนแทนา ในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดว่าทารุณกรรมสัตว์คือ “การให้สัตว์ทำงานมากเกินไป ทรมาน ทำร้าย หรือฆ่าสัตว์ใดๆ หรือหน่วงเหนี่ยวหรือกักขังสัตว์ใดๆ ในลักษณะที่โหดร้าย ไม่ให้อาหารและน้ำในปริมาณและคุณภาพที่เพียงพอเพื่อรักษาสุขภาพของสัตว์ให้เป็นปกติ ไม่คุ้มครองสัตว์จากสภาพอากาศที่เลวร้ายตามแต่ละสายพันธุ์ของสัตว์ ไม่ให้การดูแลทางการแพทย์อื่นๆ ที่เหมาะสม ละทิ้งสัตว์กำพร้าหรือทิ้งสัตว์ใดๆ บนทางหลวง ทางรถไฟหรือในสถานที่อื่นใดที่อาจทำให้สัตว์ได้รับบาดเจ็บ หิวหรือสร้างภาระค่าใช้จ่ายแก่ประชาชน หรือการส่งเสริม การให้การสนับสนุนการดำเนินการหรือมีส่วนร่วมในการแข่งขันสัตว์กว่า 2 ไมล์ ยกเว้น การแข่งขันความอดทนตามทำนองคลองธรรม ทารุณกรรมสัตว์มีโทษปรับได้ถึง 1,000 ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกถึง 1 ปี ในกรณีที่สัตว์ที่ได้รับผลกระทบมากกว่าหนึ่งตัว แต่น้อยกว่า 10 ตัว

การทารุณกรรมสัตว์ที่เป็นเหตุกรรจ์ คือ จงใจหรือเจตนา ฆ่า ทรมานหรือทำร้ายสัตว์ หรือทารุณสัตว์ตั้งแต่ 10 ตัว ขึ้นไป มีโทษปรับสูงสุดถึง 2,500 ดอลลาร์ และ/หรือจำคุกไม่เกิน 2 ปี⁵

2) รัฐแคลิฟอร์เนีย ในประเทศสหรัฐอเมริกา

เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจดำเนินการตามกฎหมายคุ้มครองสัตว์ของประเทศสหรัฐอเมริกา ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้แก่ เจ้าหน้าที่มนุษยธรรมและเจ้าหน้าที่ควบคุมสัตว์ ซึ่งผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นเจ้าหน้าที่ดังกล่าวนี้ จะต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมหลักสูตรตามที่

⁴สุภัทรา เจริญวุฒิ. (2558). *มาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดหลักสวัสดิภาพสัตว์*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 43-44.

⁵Stray Pet Advocacy. (2003). *Cruelty Laws*. (Online). Available: http://straypetadvocacy.org/cruelty_laws.html. [2016, June 19].

กฎหมายกำหนดไว้แล้ว และเมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าหน้าที่ตามกฎหมายนี้ให้มีอำนาจสั่งทำลายสัตว์ที่ถูกทอดทิ้งในเมือง เขต อำเภอได้ทุกชนิด ยกเว้นสุนัขและแมว แต่ต้องจัดทำบันทึกข้อมูลและความเห็นว่าควรฆ่าหรือนำไปดูแลรักษาในที่ที่เหมาะสม นอกจากนี้หากพบว่าสัตว์ชนิดใดก็ตามรวมทั้งสุนัขและแมว ถูกทอดทิ้งเพราะเหตุแห่งความอ่อนแอ เจ็บป่วย หรือถูกเจ้าของละเลย เจ้าหน้าที่ดังกล่าวสามารถนำสัตว์เหล่านั้นมาดูแลรักษาได้

กรณีสัตว์ที่ถูกใช้แรงงานอย่างหนักหรือถูกปฏิบัติอย่างทารุณโหดร้าย และเห็นว่าควรจะต้องมีการรักษาหรือป้องกันความปลอดภัยเพื่อสุขภาพของสัตว์หรือผู้อื่น ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจยึดสัตว์ดังกล่าวได้ในทันที โดยการนำมาดูแลรักษาจนกว่าสัตว์ดังกล่าวจะอยู่ในสภาพที่เหมาะสมก่อนส่งตัวกลับไปยังเจ้าของ โดยให้เจ้าของเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาทั้งหมด

ในกรณีที่มีการขนส่งสัตว์โดยใช้ยานพาหนะ ให้เจ้าหน้าที่มีอำนาจควบคุมสัตว์หรือนำสัตว์ออกจากยานพาหนะใดๆ เพื่อความปลอดภัยของสัตว์ได้ หากเชื่อว่าสัตว์จะได้รับความทุกข์ทรมานจากความร้อน ความเย็น หรือขาดการระบายอากาศ ขาดน้ำและอาหาร ซึ่งอาจทำให้สัตว์ดังกล่าวพิการหรือตายได้ โดยเจ้าหน้าที่มีอำนาจนำสัตว์ออกจากยานพาหนะโดยวิธีใดก็ได้ ไม่จำกัดเฉพาะการบุกรุกเข้าไป แต่ต้องทำภายหลังจากที่พยายามหาตัวเจ้าของหรือผู้รับผิดชอบสัตว์แล้ว และให้เจ้าหน้าที่นำสัตว์ที่ยึดไว้ไปยังที่อยู่อาศัยของสัตว์หรือโรงเก็บรักษาสัตว์ ถ้าจำเป็นให้รับนำสัตว์ส่งโรงพยาบาลหรือสัตวแพทย์ เพื่อรับการรักษาโดยด่วนด้วย⁶

มาตรการบทกำหนดโทษของกฎหมายคุ้มครองสัตว์สหรัฐอเมริกาในรัฐแคลิฟอร์เนีย (Animal Protection Laws of California) The Animal Welfare Act 1966 กฎหมายได้กำหนดบทลงโทษสำหรับผู้กระทำการทารุณกรรมสัตว์โดยกฎหมายดังกล่าวถือเป็นความผิดอาชญากรรม และมีโทษทางอาญา คือจำคุกอยู่ในคุกเขตไม่เกิน 1 ปี ปรับไม่เกิน 20,000 ดอลลาร์

ในเรื่องการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์ขณะมีการขนส่งและบรรทุกสัตว์โดยใช้ยานพาหนะสำหรับผู้ไม่ได้เจตนาหรือไม่ทราบถึงกรณีที่สัตว์นั้นต้องทนทุกข์ทรมาน บาดเจ็บทางร่างกาย และกระทำผิดในส่วนนี้ครั้งแรกปรับ 100 ดอลลาร์ ต่อสัตว์ 1 ตัว⁷

3.2.2 การกำหนดเรื่องค่าใช้จ่ายจากการกระทำทารุณสัตว์

กฎหมายต่างประเทศที่ระบุมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องค่าใช้จ่ายจากการกระทำทารุณสัตว์ได้แก่

- 1) มลรัฐออริกอน ในประเทศสหรัฐอเมริกา

⁶สุภัทรา เจริญวุฒิ. อ่างแล้วเชิงบรรทัดที่ 4. หน้า 59-60.

⁷สุภัทรา เจริญวุฒิ. อ่างแล้วเชิงบรรทัดที่ 4. หน้า 62.

คำสั่งให้ชดใช้ค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ (Reimbursement for Costs of Care Order) ในมลรัฐออริกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดว่านอกเหนือจากค่าเสียหายในทางแพ่งที่ผู้ซึ่งถูกตัดสินว่ากระทำความผิดจะต้องชดใช้ให้แก่เจ้าของสัตว์ที่ได้รับความเสียหายแล้ว กรณีที่สัตว์ซึ่งถูกทารุณกรรมได้ถูกเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจยึดไว้และส่งมอบให้องค์กรหรือบุคคลซึ่งได้รับมอบหมายดูแลเลี้ยงดูในระหว่างดำเนินคดีไม่ว่าสัตว์นั้นมีเจ้าของหรือไม่ก็ตาม กฎหมายในมลรัฐออริกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา มีข้อกำหนดให้ผู้กระทำความผิดต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายต่างๆ ทั้งหมดตามความเป็นจริงที่เกี่ยวกับสัตว์ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างมีการดำเนินคดีทารุณกรรมสัตว์ให้กับองค์กรหรือบุคคล ซึ่งให้ที่พัก ดูแล และให้การรักษาทางการแพทย์แก่สัตว์ซึ่งถูกทารุณกรรมที่ได้รับมอบอำนาจตามกฎหมายให้ดูแลและเลี้ยงดูสัตว์นั้น โดยนอกเหนือจากการลงโทษอย่างอื่นที่กำหนดในกฎหมายแล้ว ศาลอาจมีคำสั่งให้จำเลยที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดชดใช้ค่าใช้จ่ายตามสมควรที่เกิดขึ้นให้แก่บุคคลหรือองค์กรในการดูแลสัตว์⁸

3.2.3 การกำหนดเรื่องวิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางจากการกระทำทารุณสัตว์

กฎหมายต่างประเทศที่ระบุนาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับวิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางจากการกระทำทารุณสัตว์ ได้แก่

1) มลรัฐออริกอน ในประเทศสหรัฐอเมริกา

การริบสัตว์ซึ่งถูกทารุณกรรม (Forfeiture / Removal of Animals) ในมลรัฐออริกอน ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดให้ศาลอาจมีคำสั่งริบสัตว์ก่อนที่จะมีคำตัดสินว่าจำเลยกระทำความผิดได้ เมื่อมีการร้องขอโดยผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น อัยการ หรือสถานพักสัตว์ หรือสถานที่ดูแลสัตว์อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายตามคำสั่งศาลให้ดูแลสัตว์ที่ถูกยึดมาในชั้นจับกุมกรณีเมื่อศาลมีคำสั่งให้ริบสัตว์แล้ว โดยส่วนใหญ่สัตว์ที่ถูกริบจะถูกส่งให้อยู่ในความดูแลขององค์กรเกี่ยวกับสัตว์ที่มีอำนาจตามกฎหมายเพื่อดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งแก่สัตว์นั้น ไม่ว่าจะเป็นการให้ ขยายให้ หรือการทำการุณยฆาต ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับว่าศาลจะมีคำสั่งในเรื่องดังกล่าวอย่างไร หรือในภายหลังที่มีคำสั่งให้ริบสัตว์แล้วองค์กรที่มีหน้าที่ดูแลสัตว์อาจร้องขอต่อศาลเพื่อดำเนินการกับสัตว์อย่างหนึ่งอย่างใดตามความเหมาะสมก็ได้⁹

⁸ ธีรวัฒน์ โจรนโรวรรณ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 179-180.

⁹ ธีรวัฒน์ โจรนโรวรรณ. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 183-186.

3.3 กฎหมายป้องกันการทารุณสัตว์ในประเทศไทย

ประเทศไทยได้มีแนวคิดทางกฎหมายในเรื่องการคุ้มครองและส่งเสริมสวัสดิภาพสัตว์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2543 นับจนถึงปัจจุบันเป็นเวลา 100 กว่าปีแล้ว ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเพิ่มเติมและปรับปรุงกฎหมายให้ดีขึ้นตามลำดับ เพียงแต่ว่าการแก้ไขกฎหมายในเรื่องดังกล่าว มักจะเป็นไปในลักษณะที่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและแก้เป็นจุดๆ กระจัดกระจายกันไป ไม่ได้มีการวางแผนล่วงหน้า หรือแก้ไขปัญหาในลักษณะที่เป็นการแก้ไขโดยองค์รวมหรือเชิงโครงสร้าง กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์ในประเทศไทยแยกอธิบายได้ เป็น 6 เรื่อง ดังนี้

- 1) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันการทารุณกรรมสัตว์
- 2) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์เลี้ยง
- 3) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์ป่า
- 4) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์ทดลอง
- 5) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสัตว์เศรษฐกิจ
- 6) กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพสัตว์¹⁰

3.3.1 พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557

ความเป็นมาของการเสนอร่างพระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. เข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร โดยกรมปศุสัตว์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์เมื่อปี พ.ศ. 2553 คือ ประเทศไทยมีการซื้อขายหรือแลกเปลี่ยนสุนัขกับถังน้ำพลาสติก โดยวิธีการไล่จับด้วยการทารุณกรรมเพื่อนำส่งจำหน่ายทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำไปบริโภคทั้งที่ไม่ใช่สัตว์ที่เหมาะสมแก่การปรุงเป็นอาหาร จนเป็นเหตุให้ประเทศไทยได้รับผลกระทบในเรื่องดังกล่าว ทำให้นานาอารยประเทศจับตามอง อีกทั้ง ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันว่าสิ่งมีชีวิตควรได้รับการคุ้มครองสวัสดิภาพให้ปราศจากความหิวกระหาย ขาดสารอาหาร ความเจ็บปวดทรมาน¹¹

เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 ได้มีการให้เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัตินี้ คือ เนื่องจากสัตว์

¹⁰Animal Protection Midnight University. (2550). *กฎหมายคุ้มครองและส่งเสริมสวัสดิภาพสัตว์ ในประเทศไทย*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://v1.midnightuniv.org/midnight2544/0009999516.html>. [2559, 25 มิถุนายน].

¹¹สิทธิชัย คลังมณี. (2558). *ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมสัตว์และการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ.2557*. การศึกษาอิสระหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง. หน้า 56-57.

เป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึก และเป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งแวดล้อม จึงควรได้รับการคุ้มครองมิให้ถูกกระทำการทารุณกรรม และเจ้าของสัตว์ซึ่งนำสัตว์มาเลี้ยงจะต้องจัดสวัสดิภาพให้เหมาะสมตามประเภทและชนิดของสัตว์ ทั้งในระหว่างการเลี้ยงดู การขนส่ง การนำสัตว์ไปใช้งาน หรือใช้ในการแสดง ดังนั้น เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ในการป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้สัตว์ได้รับการคุ้มครองตามธรรมชาติของสัตว์อย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้¹²

1) การกำหนดเรื่องอัตราโทษของการกระทำทารุณสัตว์

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 31 ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 20 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสี่หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ¹³

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัตินี้กำหนดให้ผู้ทารุณสัตว์โดยไม่มีเหตุอันควร มีอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับไม่เกิน 40,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่พระราชบัญญัตินี้ไม่ได้กำหนดมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกระทำทารุณกรรมสัตว์จำนวนมากไว้ให้ต้องรับโทษหนักขึ้น

2) การกำหนดเรื่องวิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางจากการกระทำทารุณสัตว์

พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557 บัญญัติไว้ว่า

มาตรา 25 ในการปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัตินี้ให้พนักงานเจ้าหน้าที่มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้

(4) ยึดหรืออายัดสัตว์หรือซากของสัตว์ที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าถูกฆ่าหรือถูกทารุณกรรม รวมทั้งเอกสารหลักฐานยานพาหนะเครื่องมืออุปกรณ์หรือสิ่งของที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้เพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดี

(5) นำสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมไปตรวจรักษาหรือช่วยเหลือสัตว์ที่ตกอยู่ในภยันตรายในกรณีที่ปรากฏว่าสัตว์นั้น ไม่มีผู้ใดให้การรักษาหรือช่วยเหลือ

มาตรา 26 ในกรณีที่พบสัตว์ถูกปล่อยละทิ้งหรือไม่มีเจ้าของให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการจัดสวัสดิภาพสัตว์ให้แก่สัตว์ตามความเหมาะสม¹⁴

¹²พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557.

¹³พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557. มาตรา 31.

¹⁴พระราชบัญญัติป้องกันการทารุณกรรมและการจัดสวัสดิภาพสัตว์ พ.ศ. 2557. มาตรา 25 และมาตรา 26 .

สรุปได้ว่า พระราชบัญญัตินี้กำหนดไว้เพียงแต่อำนาจของพนักงานเจ้าหน้าที่ในการยึดหรืออายัดสัตว์ที่ถูกทารุณกรรมเพื่อเป็นพยานหลักฐานในการดำเนินคดีไว้เท่านั้น แต่ไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับเรื่องสัตว์ซึ่งเป็นทรัพย์สินของกลางไว้

3.3.2 การกำหนดเรื่องค่าใช้จ่ายจากการกระทำทารุณสัตว์

ในเรื่องค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการทารุณสัตว์ มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 บัญญัติไว้ว่า

“ผู้ใดจงใจหรือประมาทเลินเล่อ ทำต่อบุคคลอื่น โดยผิดกฎหมายให้เขาเสียหายถึงแก่ชีวิตก็ดี แก่ร่างกายก็ดี อนามัยก็ดี เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ท่านว่าผู้นั้นทำละเมิดจำต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อการนั้น”¹⁵

สรุปได้ว่า ความรับผิดทางแพ่งตามมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ไม่ครอบคลุมถึงอำนาจในการฟ้องเรียกค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ของกลางแต่อย่างใด เนื่องจากกรณีค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ของกลางนั้น มิใช่ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย

2) พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้บัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีสิ่งแวดล้อม กรณีทรัพยากรสัตว์ป่าไว้ในมาตรา 97 ซึ่งบัญญัติว่า

“ผู้ใดกระทำหรือละเว้นการกระทำด้วยประการใดโดยมิชอบด้วยกฎหมาย อันเป็นการทำลาย หรือทำให้สูญหาย หรือเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งเป็นของรัฐหรือเป็นสาธารณสมบัติของแผ่นดิน มีหน้าที่ต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหายไปนั้น”¹⁶

สรุปได้ว่า เมื่อมีการกระทำหรือละเว้นการกระทำโดยมิชอบด้วยกฎหมายและก่อให้เกิดความเสียหายต่อทรัพยากรสัตว์ป่าแล้ว ผู้กระทำการหรือละเว้นการกระทำดังกล่าวจะต้องใช้ค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าของทรัพยากรสัตว์ป่าที่ถูกทำลาย สูญหายหรือเสียหายไปจากการนั้น โดยถือว่ารัฐเป็นผู้เสียหาย เช่น กรณีการลักลอบล่า หรือค้าสัตว์ป่าทุกชนิด ไม่ว่าสัตว์บก สัตว์น้ำ สัตว์ปีก แมลงหรือแมง ผู้ที่ลักลอบล่า หรือค้าสัตว์ป่าดังกล่าวจะต้องจ่ายค่าเสียหายแก่รัฐเป็นเงินเท่ากับมูลค่าของสัตว์ป่าที่ถูกลักลอบล่าหรือค่านั้น ซึ่งนอกจากสัตว์ป่าที่ถูกลักลอบล่าหรือค้าขายแล้ว หากรัฐยังต้องสูญเสียทรัพยากรอื่นอีกจากการลักลอบล่าหรือค้าสัตว์ป่านั้น รัฐก็สามารถเรียก

¹⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์. มาตรา 420.

¹⁶พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. มาตรา 97.

ค่าเสียหายดังกล่าวได้อีก เช่น การสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ เป็นต้น โดยค่าเสียหายที่ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายจะต้องจ่ายให้กับรัฐนั้น มาตรา 97 มิได้ ระบุว่าจะต้องจ่ายให้แก่หน่วยราชการใดโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตาม ผู้ก่อให้เกิดความเสียหายคงจะต้องจ่ายค่าเสียหายให้แก่หน่วยงานราชการที่เป็นโจทก์ฟ้องตามมาตรา 97 ซึ่งหน่วยงานที่มีอำนาจฟ้องตามบทบัญญัติกรณีความเสียหายเกี่ยวกับทรัพยากรสัตว์ป่าที่เสียหายหรือถูกทำลายนี้ ได้แก่ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการดูแลทรัพยากรสัตว์ป่าตามพระราชบัญญัติดังกล่าว

ในกรณีที่ได้มีการยึดสัตว์ป่าของกลางไว้แล้วจะต้องมีการดูแลรักษาสัตว์ป่าของกลางดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันหน่วยงานที่รับภาระในการดูแลสัตว์ป่าของกลางนั้น ได้แก่ สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า หน่วยงานในสังกัดกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยหลังจากที่ได้มีการจับกุมผู้กระทำความผิดพร้อมสัตว์ป่าของกลาง หรือกรณียึดสัตว์ป่าของกลางได้ โดยไม่พบผู้กระทำความผิดแล้ว พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้ทำการยึดจะดำเนินการส่งสัตว์ป่าดังกล่าวไปยังสถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า ตาม ข้อ 2 ข้อ 3 และข้อ 5 ของข้อตกลงระหว่างกระทรวงมหาดไทยกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และสถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าจะต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูฟื้นฟูสภาพสัตว์ป่าของกลางดังกล่าว จนกว่าการดำเนินคดีจะถึงที่สุด ซึ่งเมื่อกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ไม่สามารถปล่อยสัตว์ป่าบางส่วนในคดีเก่ากลับคืนสู่ธรรมชาติ เพราะต้องรอให้คดีถึงที่สุดเสียก่อน ในขณะเดียวกันก็ยังคงต้องรับสัตว์ป่าของกลางเข้ามาดูแลเพิ่มอีก จึงทำให้ปริมาณสัตว์ป่าของกลางที่อยู่ในความดูแลของสถานีเพาะเลี้ยงมีจำนวนสัตว์ป่ามากขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาในการดูแลรักษาสัตว์ป่าของกลางทั้งในส่วนของการจัดหาสถานที่ ค่ำอาหาร ค่ำรักษาพยาบาล และการฝึกฝนสัตว์ ตามมา

การเรียกร้องค่าเสียหายทางแพ่งในคดีสิ่งแวดล้อมก่อนที่จะมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น จะกระทำโดยอาศัยหลักกฎหมายทั่วไปในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยละเมิด ตามมาตรา 420 โดยนำมาปรับใช้ในกรณีที่มีผู้ทำลายสิ่งแวดล้อมและได้สร้างความเสียหายให้แก่ชีวิต ร่างกาย หรือทรัพย์สินของบุคคลอื่น แต่กรณีการฟ้องเรียกค่าเสียหายให้แก่รัฐตามมูลค่าทั้งหมดของทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกทำลาย สูญหาย หรือเสียหาย ตามมาตรา 97 แห่งพระราชบัญญัติส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นั้น ไม่ครอบคลุมถึงอำนาจในการฟ้องเรียกค่าใช้ จ่ายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางแต่อย่างใด เนื่องจากกรณีค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางนั้น มิใช่ความเสียหายที่เกิดจากการกระทำละเมิดของจำเลย นอกจากนี้ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 ก็ได้บัญญัติให้อำนาจแก่หน่วยงานที่รับผิดชอบในการเรียกค่าใช้จ่ายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางไว้ เช่นกัน ทำให้หน่วยงานที่รับภาระในการดูแลสัตว์ป่าของกลางดังกล่าวไม่สามารถ

ฟ้องคดีเพื่อเรียกร้องให้ผู้กระทำความผิดชดใช้ค่าเสียหายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางในคดีอาญาได้ เมื่อไม่มีกฎหมายใดที่ให้อำนาจแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการเรียกร้องค่าเสียหายในการดูแลสัตว์ป่าของกลางจากผู้กระทำความผิดได้ สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าจึงต้องรับภาระค่าเสียหายในการดูแลรักษา สัตว์ป่าของกลางแต่เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาด้านบุคลากร ปัญหาด้านสถานที่ และปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณ ในการดูแลสัตว์ป่าของกลาง กรณีดังกล่าวจึงควรมี บทกฎหมายกำหนดมาตรการทางแพ่งในการให้อำนาจแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง¹⁷

3.3.3 การกำหนดเรื่องวิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางจากการกระทำทารุณสัตว์

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลาง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) วิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางในคดีอาญา

บทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางในคดีอาญา มีดังต่อไปนี้

(1) ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บัญญัติว่า

- มาตรา 85 เจ้าพนักงานผู้จับหรือรับตัวผู้ถูกจับไว้ มีอำนาจค้นตัวผู้ต้องหาและ ยึดสิ่งของต่างๆ ที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้

การค้นนั้นจักต้องทำโดยสภาพ ถ้าค้นผู้หญิงต้องให้หญิงอื่นเป็นผู้ค้น

สิ่งของใดที่ยึดไว้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดไว้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้ว ก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

- มาตรา 85/1 ในระหว่างสอบสวน สิ่งของที่เจ้าพนักงานได้ยึดไว้ ซึ่งมีใช้ ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด ถ้ายังไม่ได้นำสืบหรือแสดงเป็น พยานหลักฐานในการพิจารณาคดี เจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ อาจยื่นคำร้องต่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อขอรับสิ่งของนั้น ไปดูแล รักษาหรือใช้ประโยชน์ โดยไม่มีประกัน หรือมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกันก็ได้ ฯลฯ¹⁸

สรุปได้ว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 85 กำหนดให้ เจ้าพนักงานมีอำนาจยึดสิ่งของที่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้จนกว่าคดีถึงที่สุด เมื่อเสร็จคดีแล้ว ก็ให้คืนแก่ผู้ต้องหาหรือแก่ผู้อื่นซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของนั้น เว้นแต่ ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น และมาตรา 85/1 กำหนดให้เจ้าของหรือผู้ซึ่งมีสิทธิเรียกร้องขอคืนสิ่งของที่เจ้าพนักงานยึดไว้ ซึ่งมีใช้ทรัพย์สินที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าผู้ใดทำหรือมีไว้เป็นความผิด อาจยื่นคำร้องต่อพนักงาน

¹⁷ วราพร บุญสิน. (2555). *การจัดการสัตว์ป่าของกลางในคดีอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 107-109.

¹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. มาตรา 85 และมาตรา 85/1.

สอบสวนหรือพนักงานอัยการ แล้วแต่กรณี เพื่อขอรับสิ่งของนั้นไปดูแลรักษาหรือใช้ประโยชน์ ในระหว่างสอบสวนได้แต่ไม่ได้กำหนดวิธีการที่ชัดเจนในการเก็บรักษาของกลางไว้

(2) ประมวลกฎหมายอาญา

ประมวลกฎหมายอาญา บัญญัติว่า

- มาตรา 32 ทรัพย์สินใดที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่า ผู้ใดทำหรือมีไว้ เป็นความผิด ให้รับเสียทั้งสิ้น ไม่ว่าเป็นของผู้กระทำความผิดและมีผู้ถูกลงโทษตามคำพิพากษาหรือไม่

- มาตรา 33 ในการรับทรัพย์สิน นอกจากศาลจะมีอำนาจรับตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ โดยเฉพาะแล้ว ให้ศาลมีอำนาจสั่งรับทรัพย์สินดังต่อไปนี้อีกด้วย คือ

(1) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือ

(2) ทรัพย์สินซึ่งบุคคลได้มาโดยได้กระทำความผิด

เว้นแต่ ทรัพย์สินเหล่านี้เป็นทรัพย์สินของผู้ซึ่งมิได้รู้เห็นเป็นใจด้วยในการกระทำความผิด¹⁹

สรุปได้ว่า ตามประมวลกฎหมายอาญา กำหนดไว้เพียงว่าให้ศาลรับทรัพย์สินที่ทำหรือมีไว้เป็นความผิด และมีอำนาจรับทรัพย์สินซึ่งได้ใช้หรือมีไว้เพื่อใช้ในการกระทำความผิด หรือได้มาโดยได้กระทำความผิดได้ แต่ไม่ได้กำหนดวิธีการที่ชัดเจนในการเก็บรักษาของกลาง ทั้งในระหว่างดำเนินคดีและหลังจากคดีถึงที่สุดไว้

(3) ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี

ประมวลระเบียบการตำรวจเกี่ยวกับคดี ลักษณะที่ 15 บทที่ 1 เรื่อง ของกลาง กำหนดวิธีปฏิบัติเกี่ยวกับของกลาง ไว้ดังต่อไปนี้

ข้อ 413 คำว่า "ของกลาง" นั้นหมายความว่า วัตถุใดๆ หรือทรัพย์สินซึ่งตกมาอยู่ในความคุ้มครองของเจ้าพนักงาน โดยอำนาจแห่งกฎหมาย หรือโดยหน้าที่ในทางราชการ และยึดไว้เป็นของกลาง เพื่อพิสูจน์ในทางคดี หรือเพื่อจัดการอย่างอื่นตามหน้าที่ราชการ

(1) ของกลางในคดีอาญา คือ สิ่งของที่เกี่ยวข้องจัดการทางคดีอาญา เช่น สิ่งของที่บุคคลมีไว้เป็นความผิด หรือสิ่งของที่ใช้เป็นหลักฐานพิสูจน์ความผิด

(2) ของกลางอย่างอื่น คือ ของกลางที่ไม่เข้าอยู่ในลักษณะของกลางในคดีอาญา เช่น ของที่เก็บตก หล่น หลุด ลอยได้ เป็นต้น

ข้อ 414 การเก็บรักษาและจำหน่ายของกลาง ในเขตตำรวจนครบาลให้เป็นหน้าที่ของสารวัตรหรือผู้รักษาการแทนเป็นผู้เก็บรักษาของกลาง เว้นแต่

¹⁹ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 32 และมาตรา 33.

(1) ของกลางในคดีอาญานี้ มีข้อโต้แย้งถึงคำวินิจฉัยรูปพรรณหรือตามรูปคดีที่ศาลจะนำพิจารณาเรื่องๆ ไป และของกลางไม่ใช่ของมากใหญ่โตหรือเป็นปศุสัตว์หรือสัตว์พาหนะ เมื่อพนักงานอัยการขอให้ส่งของกลางนั้น ก็ให้สารวัตรหรือผู้รักษาการแทนเป็นผู้จัดการส่ง

(2) ของกลางในคดีอาญาซึ่งเกี่ยวแก่กรรมใด กระทรวงใด มีระเบียบหรือข้อตกลงไว้โดยเฉพาะ เช่น เรือ เครื่องมือจับสัตว์น้ำ ผืน สุรา ยาสูบ ไม้ ยาเสพติดให้โทษ น้ำมันเบนซิน หรือของกลางในการกระทำผิดพระราชบัญญัติศุลกากร ฯลฯ ก็ให้ไปตามระเบียบหรือข้อตกลงนั้นๆ

ข้อ 415 ของกลางที่ศาลเป็นผู้เก็บรักษานั้น เมื่อศาลเห็นว่าหมดความจำเป็นที่จะเก็บรักษาไว้ต่อไป ศาลจะแจ้งให้พนักงานอัยการ แจ้งให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไปรับของกลางมาเก็บรักษา ก็ให้สารวัตรหรือผู้รักษาการแทนที่ส่งของกลางไป จัดการกลับมาเก็บรักษาไว้ต่อไป เมื่อคดีถึงที่สุดศาลสั่ง หรือพิพากษาเกี่ยวกับของกลางนั้นอย่างไรให้สารวัตรหรือผู้รักษาการแทนจัดการตามคำสั่งหรือคำพิพากษาศาลต่อไป คือ

(1) ถ้าของกลางยึดไว้ที่สถานีตำรวจ ก็ให้สารวัตรหรือผู้รักษาการแทน จัดการขายทอดตลาด หรือ ส่งคืนให้แก่ผู้มีสิทธิรับคืนไป ตามคำพิพากษานั้น ๆ ในเวลาอันควร

(2) ถ้าของกลางนั้นศาลสั่งคืนเจ้าของ ให้สารวัตรหรือผู้รักษาการแทนจัดการติดต่อนำเจ้าของไปขอรับจากศาล หรือไปรับจากศาลเอง แล้วลงบัญชีกับรายงานประจำวันให้เจ้าของลงนามรับไปก็ได้ เว้นไว้แต่ของกลางนั้นเจ้าของไปรับคืนจากศาลเอง

ถ้าศาลไม่ได้สั่งการเกี่ยวแก่ของกลาง ก็ให้ผู้รักษาคิดต่อกับพนักงานอัยการผู้ว่าคดีนั้นยื่นคำร้องขอคำสั่งศาลเกี่ยวกับของกลางนั้นต่อไป ถ้าศาลสั่งว่าของกลางนั้นเป็นหน้าที่ของพนักงานสอบสวนพิจารณาดำเนินการ ก็พิจารณาดำเนินการไปตามความเหมาะสมได้

ข้อ 418 การเก็บรักษาของกลางให้ปฏิบัติดังต่อไปนี้

(11) ของกลางรายใดที่เป็นของใหญ่โต หรือมีจำนวนมาก หรือที่ทำการไม่มีสถานที่จัดเก็บเพียงพอ ไม่สามารถจะนำมาเก็บรักษาไว้ ก็ให้ฝากไว้ยังสถานีตำรวจอื่นเก็บรักษาไว้จนกว่าจะมารับคืนไปแล้วให้สถานีตำรวจนั้นรับฝากไว้ลงรายงานประจำวันและสมุดยึดทรัพย์ของกลางตามระเบียบ

หากจำเป็นต้องจัดหาสถานที่อื่นนอกจากตามวรรคหนึ่ง ในการเก็บรักษาของกลางและจัดจ้างผู้ดูแลรักษาสถานที่ ก็ให้ดำเนินการตามระเบียบของกลางราชการว่าด้วยการพัสดุ

(12) ของกลางรายใดเห็นว่าจะเก็บรักษาไว้ก่อนน่าจะเสียหายได้ก่อนที่คดีจะส่งฟ้องศาล จะจำหน่ายหรือป้องกันมิให้นำไปก็ให้จัดการไปตามสมควร เช่น เนื้อโค กระบือ สุกร จะขายเอาเงิน เก็บรักษาไว้ก็ได้ ถ้าของกลางรายใดมีการเถียงกรรมสิทธิ์หรือเป็นพยานหลักฐานสำคัญประกอบคดี ถ้าจะกระทำไปก็จะเกิดการคัดค้านได้ในภายหลัง ก็ให้ระงับไม่ต้องขายหรือจัดการดังกล่าวมาข้างต้นนั้น

(17) การเก็บรักษาของกลางของตำรวจทุกหน่วยในส่วนกลางให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้ การเก็บรักษาของกลางในหน้าที่ตำรวจภูธรนอกจากจะต้องปฏิบัติตามข้อบังคับการเก็บรักษาของกลางกระทรวงมหาดไทยแล้ว ให้ปฏิบัติตามระเบียบนี้โดยอนุโลม²⁰

สรุปได้ว่า ระเบียบนี้กำหนดวิธีการเก็บรักษาของกลาง ซึ่งเป็นสิ่งของต่างๆไป โดยกำหนดไว้ในข้อ 418 (11) ว่าการเก็บรักษาของกลางที่มีจำนวนมาก หรือที่ทำการไม่มีสถานที่จัดเก็บเพียงพอ ไม่สามารถจะนำมาเก็บรักษาไว้ ก็ให้ฝากไว้ยังสถานีตำรวจอื่นเก็บรักษาไว้จนกว่าจะมารับคืนไป และในข้อ 418 (12) กำหนดให้การเก็บรักษาของกลางที่เห็นว่าหากเก็บรักษาไว้ก่อนน่าจะเสียหายได้ก่อนที่คดีจะส่งฟ้องศาล จะจำหน่ายหรือป้องกันมิให้นำไปก็ให้จัดการไปตามสมควร เช่น เนื้อโค กระบือ สุกร จะขายเอาเงิน เก็บรักษาไว้ก็ได้แต่ไม่ได้กำหนดวิธีการเก็บรักษาสัตว์ของกลางที่เป็นสิ่งมีชีวิต ซึ่งต้องได้รับการดูแลรักษาแตกต่างจากสิ่งของอื่นๆ ไว้โดยเฉพาะ

2) วิธีการดูแลรักษาสัตว์ของกลางกรณีสัตว์ป่า

วิธีการดูแลรักษาสัตว์ป่าของกลางนั้นมีบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยตรง ดังนี้

(1) พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535

พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 58 วางหลักว่า บรรดาสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ซากของสัตว์ป่าสงวน ซากของสัตว์ป่าคุ้มครอง ผลิตภัณฑ์ที่ทำจากซากของสัตว์ป่าดังกล่าว หรือรังของสัตว์ป่าที่บุคคลได้มาหรือมีไว้เนื่องจากการกระทำ ความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ศาลสั่งริบเสียทั้งสิ้น บรรดาสัตว์ที่ศาลสั่งริบ ให้ตกเป็นของแผ่นดิน และให้กรมป่าไม้หรือกรมประมง แล้วแต่กรณีนำไปดำเนินการตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ²¹

สรุปได้ว่า เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 มาตรา 58 วางหลักว่า ให้ศาลสั่งริบบรรดาสัตว์ป่าสงวน สัตว์ป่าคุ้มครอง ที่บุคคลได้มา

²⁰ อภิรักษ์ นักรั. (2559). *ระเบียบการตำรวจเรื่อง ของกลาง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://aprsob.suan.blogspot.com/2016/04/blog-post.html>. [2559, 18 กันยายน].

²¹ พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535. มาตรา 58.

หรือมีไว้เนื่องจากการกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ และให้บรรดาสิ่งที่ศาลสั่งริบ ตกเป็นของแผ่นดิน และให้กรมป่าไม้หรือกรมประมง แล้วแต่กรณีนำไปดำเนินการตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด โดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ แต่ในระหว่างการดำเนินคดีอาญานั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการจัดการกับสัตว์ป่าของกลางไว้โดยเฉพาะ จึงไม่มีหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการที่ชัดเจน ประกอบกับของกลางในคดีประเภทนี้ต่างกับคดีทั่วไป เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีชีวิต เป็นเหตุให้เกิดข้อขัดข้องในทางปฏิบัติหลายประการ

(2) ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่ตกเป็นของแผ่นดิน

พ.ศ. 2540

ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่ตกเป็นของแผ่นดิน พ.ศ. 2540 ข้อ 7 ข้อ 13 และ ข้อ 14 กำหนดวิธีการจัดการสัตว์ป่าของกลางไว้ว่า หากสัตว์ป่าของกลางเป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครอง ให้ผู้อำนวยการส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่าพิจารณาสั่งให้สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่า สถานีพัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์สัตว์ป่าหรือหน่วยงานในสังกัดส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า แล้วแต่กรณี ดูแลรักษา ในกรณีที่สัตว์ป่าของกลางเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองชนิดที่เพาะพันธุ์ได้ ก็อาจขายได้โดยวิธีขายทอดตลาดหรือประกวดราคา นอกจากนั้นยังกำหนดให้สามารถเก็บสัตว์ป่าของกลางที่เป็นสัตว์ป่าสงวนหรือสัตว์ป่าคุ้มครองไว้ในราชการ ปลดปล่อย ทำลายหรือจัดการตามสมควรด้วยวิธีใดก็ได้²²

สรุปได้ว่า เมื่อคดีถึงที่สุดแล้ว กรมอุทยาน สัตว์ป่า และพันธุ์พืช สามารถพิจารณาปล่อยสัตว์ป่าของกลางกลับสู่ธรรมชาติ หรือจัดการโดยวิธีอื่นใดที่เหมาะสมก็ได้โดยเป็นไปตามระเบียบกรมป่าไม้ข้างต้น แต่ในระหว่างการดำเนินคดีอาญานั้น ไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการจัดการกับสัตว์ป่าของกลางไว้โดยเฉพาะ จึงไม่มีหลักเกณฑ์ และวิธีการจัดการที่ชัดเจน ประกอบกับของกลางในคดีประเภทนี้ต่างกับคดีทั่วไป เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีชีวิต เป็นเหตุให้เกิดข้อขัดข้องในทางปฏิบัติหลายประการ²³

²²ระเบียบกรมป่าไม้ ว่าด้วยการดำเนินการเกี่ยวกับสัตว์ป่าที่ตกเป็นของแผ่นดิน พ.ศ. 2540. ข้อ 7, 13 และ 14.

²³ศศิรัศม์ ปราณิจิตต์. (2559). *การดูแลจัดการกับสัตว์ป่าของกลาง*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://aprsobsuan.blogspot.com/>. [2559, 15 ตุลาคม].